

משתגעין ומתלהטין תורת האור החיים הקדוש

שבת בראשית

פנינים מובחרים משיבדיים
ומתומצתים על פי דברי רבינו

פניני חיים

ב"ש"ם בצלאל - לע"נ דה"ח רבי משה שמואל ב"ד בצלאל ז"ל

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

בשמי"ח ראש - לזכות ידידנו דה"ח רבי יהודה בן שדה מרים די"ו וימים

כח השבת והשפעתו המיוחדת על קיום העולם

אחרים, וכן על זה הדרך. עד כאן לשון קדשו.

עוד כותב רבינו על הפסוק **וַיָּבִיאוּם הַשְּׂבִיעִי שַׁבַּת וַיִּנְפְּשׁוּ**, שהשבת יש בו כח רוחני ליתן נפש וחיות לכל אדם, ובפרט לתינוק שנולד. וזה הפירוש **"וינפש"** שהשבת משפיעה נפש וחיות לכל הנבראים.

וכלשון קדשו: נתכוין לומר, כיון ש"שבת" - פירוש בא שבת, **"וינפש"** - פירוש נשפע שפע החיוני בכל הנבראים. כי קודם השבת לא היה נפש לכל הנבראים, וכן מצאנו לרבותינו זכרונם לברכה בספר הקדוש **"זוהר התורה"** שנתנו טעם למצות ה' למול ביום השמיני ושלא לקרב קרבן לה' עד יום השמיני, כי הטעם הוא עד עבור עליו יום השבת ויהיה בעל נפש. עד כאן לשון קדשו.

כמו כן בפרשת תזריע, מביא את דברי המדרש: למה התינוק נימול לשמונה ימים, שקנה ה' רחמים עליו להמתין לו עד שיהיה בו כח. ושואל רבינו בלשון קדשו, **"מי גילה סוד זה כי בשמונה ימים יהיה בו כח לא פחות ולא יותר"**.

ותירץ רבינו, שאין כוונת המדרש ל"כוח גופני ופיזי" אלא ל"כוח רוחני", כדי שיעבור עליו יום השבת ועל ידי כך יגיע לולד כוח ה'נפש החיונית' שהיא מחיה את כל הבריאה כולל גוף האדם, והיא נשפעת בעולם ביום השבת, ואז יהיה בן קיימא.

ביסוד דבריו מבאר רבינו גם את מה שאמרו חז"ל **"קודם שבא שבת היה העולם רופף ורועד, כיון שבא שבת נתחזק ונח"**. כלומר, שכן בשבת יש כח רוחני מיוחד שמחזיק ומחיה את כל הבריאה.

וַיִּבְרַךְ אֱלֹקִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְקַל מְלֶאכֶתוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹקִים לַעֲשׂוֹת.

ידוע ומפורסם מה שכתב רבינו חידוש מעניין, שהקב"ה ברא את העולם ונתן לו כח קיום רק לששת ימים, ובכל שבת על ידי שישאל שומרים את השבת, בכך הם נותנים בו כח קיום לעוד ששת ימים, וכך בכל שבת ושבת מתחדשת הבריאה לששת ימים נוספים.

עם רעיון כביר זה מבאר רבינו את דברי הגמרא **"כל המקדש על היין בליל שבת נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית"**, ולכאורה קשה, האין שייך להיות שותף אחרי שכבר נגמרה המלאכה בששת ימי הבריאה. אלא, התירוץ הוא שהבריאה מתחדשת בכל שבת על ידי שישאל שומרים את השבת, ועל ידי כך הם שותפים במעשה בראשית המתחדש בכל שבת.

על פי דרכו מוסיף רבינו לבאר בפרשת יתרו את לשון הפסוק **"כִּי יֵשֶׁת יָמִים עֲשֶׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם וַיָּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי"**, שלכאורה על פי דקדוק היה לו לומר **"בששת ימים"**. אלא הכוונה שאכן הקב"ה ברא ועשה רק ששת ימים, ובאמצעות שומרי יום השבת וקדושת היום נברא עוד ששת ימים.

והה לשון קדשו: כי לא עשה בתכונת בריאתם שיעמדו אלא ששת ימים, ומעתה יצטרך ה' לחדש הבריאה בכל יום ראשון, ובאמצעות נפש העולם שהוא השבת, נח מהתמדת המלאכה, והוא אומרו **"וינח ביום השביעי"**, ויום זה מעמיד העולם עוד ששת ימים, ובכל יום ששי לערב שכלתה תכונת העולם, יבוא שבת ויקיים העולם עוד ששת ימים

בראשית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ (א.א).

איתא בזוהר, ד'יראת שמים' נקראת 'ראשית' וכדכתיב **"ראשית חכמה יראת ה'"**, ושתי סוגי יראה יש, 'יראת העונש' ו'יראת הרוממות' - כשמתבונן בגדולתו של הקב"ה. ויש לפרש דזהו הרמז **"בראשית"** - ב' ראשית, שיש שני סוגי יראה המכונות ראשית. אחת, **"ברא אלוקים"** - יראת העונש מחמת הדין והמשפט הרמזו בתיבת אלוקים. והשנית, **"את השמים ואת הארץ"**, זה יראת הרוממות כשמתבונן בבריאת שמים וארץ. ומסיים רבינו בלשונו הטהור: **כי יראת הרוממות תכנס בלב משכיל, בהביטו בהתבוננות במעשה שמים וארץ מה גדלו מעשי ה', תתלהב הנפש, וירא מגדלתו יתברך שמו**.

ועוד יש לפרש, עפ"י מה שאמרו חז"ל, **"כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים"**, והטעם לכך, כי ירא שמים מדבר מתוך עמקי נפשו, והיות ששהדברים יוצאים מנפשו לכן הם נשמעים לנפשות אחרים, וזה מרמזות התורה, דאם רוצה להשמיע דברי מוסר ויראה, הסדר הוא, קודם **"את השמים"** שבעצמו יהיה לו יראת שמים, ואז **"את הארץ"** יוכל להשמיע גם לבני הארץ יראת שמים.

וְהָאָרֶץ הִיְתָה תְּהוֹ וְנָבְהוּ וְחֹשֶׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם וְרוּחַ אֱלֹקִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמָּיִם (א.ב).

רבינו מפרש את כל הפרשה בדרך רמז על הגלות, וזל"ק: ואומרו **"וחושך על פני תהום"** ירמזו על הגלות המר אשר בו שקועים בתהום אשר אין לו סוף, ולא די אורך הגלות, אלא **"חושך"** שירמזו לשני דברים, האחד - לשיעבוד העמים וכובד עול המיסים עד כי חשך משחור תארם וכו'. והשני - הוא על היצר הרע אשר 'החשיך העולם', ובעוונותינו רבו פריצי עמו ישראל והותר להם נבלות הפה ושבוועת שוא ולשון הרע וגזל, ומונעם מלעשות תשובה לשב שבותם. אך אל יאמר אדם בראותו כל כך ירדת ישראל כל אורך הזמן, כי חס ושלום אבדה תקוה מבנים. לא כן הוא, אלא **"ויאמר אלוקים יהי אור"** - הוא אור הגאולה העתידה המופלא, **"ורוח אלוקים מרחפת על פני המים"** - אמרו במדרש, **"רוח אלוקים"** זו רוחו של משיח, **"מרחפת על פני המים"** - 'אין מים אלא תורה', על דרך אומרים בזוהר, שלא יגאלו ישראל אלא בזכות התורה שנמשלה למים, עכ"ל.

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמְיוֹנוֹ וַיִּרְדּוּ בְּדִגַּת הַיָּם וַיִּבְרְאוּ הַשָּׁמַיִם וּבְהֶמְהָ וּבְכָל הָאָרֶץ וּבְכָל הָרֶמֶשׂ הָרֶמֶשׂ עַל הָאָרֶץ (א.ו). יש לפרש על פי מה דאיתא בזוהר הקדוש, דכשהאדם חוטא הרי הוא מתגלגל בבעלי חיים או בצומח או בדומם, וזה מרמזות התורה **"וירדו"** מלשון ירידה, שכשהאדם חוטא הוא יורד ומתגלגל בדגים ובעופות, והתורה מונה סדר הגלגולים מן הקל אל הכבד, דבדגים שאין שוחטים אותם אין לו כל כך צער, כמו כן בעופות ששוחטים רק סימן אחד אין לו כל כך צער כמו בבהמה, ויש להם תיקון על ידי שישאל ישחטו אותם ויברכו עליהם, אבל כשהאדם מתגלגל בשרצים ורמשים אין לו תיקון, כי הם אסורים באכילה, ובהם מתגלגלים רק רשעים ופושעי ישראל שהמירו דתם.

טעם שנקרא שבת שאחר סוכות 'שבת בראשית'

כתב רבינו (ב, ג): כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כח פועלם זולת לעמוד ששת ימים לטעם הנודע לו, גם ידוע לידועי אמת. ונתחכם ה' וברא יום אחד הוא ידוע לה' ובו ביום חזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקום עוד ששת ימים וכן עז"ה. וזולת זה היום היה העולם חרב בגמר ששת ימים וחזר לתהו ובהו וצריך ה' להקינו פעם ב', ובאמצעות שבת העולם עומד.

בספר אהבת חיים (לשבת בראשית) הביא לדברי רבינו שכתב שכל קיום העולם בששת ימי המעשה הוא על ידי השבת שלפניו. וכתב שיתכן לומר, שכל ענין זה נאמר רק כאשר ששת ימי המעשה הם ימי חול גמור, אבל כאשר חל יום טוב באמצע השבוע אזי גם ששת ימי השבוע הם קודש, כפי שכתב ביעב"ץ בטעם שאין אומרים "ויהי נועם" במוצאי שבת כאשר חל יום טוב באמצע השבוע הבא, כי כאשר חל יו"ט באמצע השבוע נשפע על כל ימות השבוע קדושת שבת ויו"ט להגן ולהושיע. ואם כן הדברים קל וחומר, שבחודש תשרי שהוא משופע בימים טובים, ראש השנה ויום הכיפורים וימי הסוכות, שבוודאי כל ימי החודש הם חטיבה אחת של קדושת שבת ומועד, ושבו אין צריך לקדושת השבת להמשיך קיום לעולם.

ובזה מובן מנהג העולם שקוראים לשבת הראשונה שאחר חג הסוכות שבת בראשית, כי אחרי שעברו כל המועדים וחוזרים לימות החול, הרי זו השבת הראשונה שהעולם זקוק לקדושת השבת כדי להמשיך ולהתקיים, והשבת הוא משפיע עליו ענין של 'בראשית' דהיינו שייברא מחדש, עכ"ד.

אמירת "ברכי נפשי" בשבת כי היא נפש העולם

בשו"ת אפרקסתא דעניא (חלק ד, סימן שפו) כתב בדרך אגדה, טעם המנהג לומר בשבת קודש במנחה מזמור "ברכי נפשי", על פי דברי רבינו ששבת קודש היא נפש העולם והיא נותנת כח קיום חדש לעולם לשהיה ימים, על כן אומרים מזמור זה שבו נאמר (תהלים קד, ל) "תשלח רוחך יבראוך ותחדש פני האדמה", כי יש תחיית המתים באחרית הימים, אבל ישנה גם כן תחיית המתים מדי שנה בשנה, שבכל ימות החורף כח הצמח שבאדמה הוא כמו מת טמון בארץ חבול ואפס כח התנועה החיונית, וישנם הרבה ממניי הברואים הקטנים שבימי החורף הם מתים שוכני קבר, ובימי האביב תקום טבע האדמה לתחיה, וכל שיה השדה יציץ ויפרח ואיתם כל הברואים ההם ישובו ויחיו. ומי פעל ועשה זאת, הלא ה' הבורא ומנהיג לכל הברואים ועשה ועושה ויעשה לכל המעשים, היא נפלאות בעינינו.

ו"ש "תסתיר פניך", שבעת החורף דומה כאילו השגחת חי החיים ב"ה הוא בהסתרת פנים מכחות האדמה ויצירה, "ויבהלון וגו'". ואל עפרם ישובון". אבל כעבור ימי הסתיו - "תשלח רוחך יבראוך", נעשו כולם כבריאה חדשה "ותחדש פני האדמה". וכל מזמור זה אומרים בשבת, כיון שנתבאר בדברי רבינו ששבת היא נפש העולם, על כן ביום זה אומרים מזמור "ברכי נפשי", עכ"ד.

ויש להוסיף על דבריו בפשטות, לפי דברי רבינו שכל שבת נשפע חידוש פני אדמה ובהתחדשות הבריאה וכל העולם מקבל נפש חדש וכח קיום לעוד ששה ימים, משכך מובן ביותר שלכן אומרים מזמור זה שבו נאמר "תשלח רוחך יבראוך ותחדש פני אדמה".

לחם משנה הוא חלק מריבוי האכילה בשבת

כתב רבינו (ב, ג): ועוד לו שהא יתר על שאר הימים לחם משנה של סעודות ומענגים יתרים וזו היא נקצתו.

משמע מדברי רבינו שענין הלחם משנה הוא ג"כ חלק מריבוי האכילה בשבת, כמו הריבוי באכילת ג' סעודות והתענגויות היתירים. וקצת יש לדקדק, שהרי מבואר בפוסקים (או"ח סי' רע"ד ס"א) שאי"צ לבצוע רק על לחם אחד, וא"כ מה ריבוי אכילה יש בו [ואם משום שצריך להכין יותר לחמים, הרי יוכל לאכלם בימות השבוע].

ויש לומר, דרבינו סובר לשיטתו בספר חפץ ה' (שבת קיז, ב) שהיה נוהג כדעת הרשב"א (שם) שיש לבצוע על שני הככרות בכל סעודה, והביא סמך לה מזהוה"ק, ואתי שפיר שהלחם משנה הוא ריבוי אכילה.

עוד יש לומר, לפי מה שפירש"י (שמות טז, ב) דלחם "משנה" היינו לחם משונה לשבח בריחו ובטעמו. ולזה נתכוין רבינו, שמכח ברכת השבת הלחם משונה בטעמו ובריחו, ולא רק בוד המדבר שירד המן אלא גם בזמן הזה, כדאיתא בשבת (קט"ז, א) מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף, תבלין אחד יש לנו ו'שבת' שמו.

המקור למצוות פרו ורבו

כתב רבינו (א, כח): צוה אליו לפרות ולרבות, שהגם שברך אותם שיהיה מין האנושי קיים, לא מפני זה יתרשלו מלפרות ולרבות. וראיתי דעות נפסדות בנבכראים מבני עמנו דכשיש ג' או ד' אחים, א' או ב' מהן מושתדלים בפריה ורבייה ואומרים כי הוא זה קיום המין. גם באדם א' קשיקיים מינו תבא לו הסבא שלא ישתדל עוד לפרות ולרבות. לזה אמר ה' תחלת דבר ה' מצות ה' ברה, אמר "פרו ורבו" ולא עשה גבול למצוה, והגם שברך אותם שלא יכרת מין האדם מן העולם.

בספה"ק צמח ה' לצבי (פר' נח, אות יט) העיר בזאת על דברי רבינו אלו שהעלה בדבריו שהמקור למצוות פרו ורבו נלמד ממה שנאמר לאדם הראשון "פרו ורבו", ובאמת כ"כ בספר החינוך (מצוה א'). וצריך עיון, דבגמרא (סנהדרין נט, ב) יליפין ליה מדתביב אצל נח (להלן ט, א) "פרו ורבו ומלאו את הארץ", וכן כתבו ההמב"ן (שם) והרמב"ם (בספר המצוות). וביותר צריך ביאור, דרבינו להלן (שם) אכן כתב דילפינן מקרא אצל נח מצות פרו ורבו, וסותר לדבריו כאן.

ועוד העיר, דאם כבר נצטווה אדם הראשון על כך, מדוע הוצרכו נח ובניו להצטוות על כך עוד פעם. ועל זה תירץ, שנה ובניו לא רצו להתעסק בפריה ורבייה לאחר המבול, כיון שחששו שאין צדיק בארץ אשר לא יחטא ויולידו לריק, ויתחייבו בניו כליה כמקודם, ולכן הוצרך להזהירם ולצוותם מחדש.

[והטעם דלא יליף בגמרא בקרא מאדם הראשון - עיין ברא"ם (כאן) ובמהרש"א (סנהדרין שם). ובישוב שיטת החינוך ורבינו, עיין שם בצמח ה' לצבי (בפרשתו אות ו') שהאריך בזה.]

האם יש גבול מן התורה למצוות פרו ורבו

במה שכתב רבינו דאין גבול למצוות פרו ורבו, צריך ביאור, דהרי איתא ביבמות (סא, ב) דקיום מצות פרו ורבו הוה לבית שמאי בשני בנים ולבית הלל בן ובת, והחייב ד"לעירב אל תנח ידך" הוא מדרבנן. ואפשר לבאר בשתי דרכים:

א. הפשט בדברי רבינו, דאמנם יש גבול לחובת המצוה וכדברי ב"ש וב"ה, אבל לענין מצוה אין גבול, כי גם לאחר שהוליד בן ובת הוה מצוה קיומית מה"ת, וכונת רבינו שכתב 'אדם אחד כשיקיים מינו', היינו כפשוטו, דגם כשנולדו לו בן ובת והוליד עוד מקיים בזה מצוה דפרו ורבו.

ובחמדת ישראל (קונטרס ז' מצוות ב"נ ח"א אות נ"ד) כתב מדנפשיה חידוש זה להלכה, והביא ראיה דמקיים מצוה דאורייתא. דהנה בגמ' בפסחים (עב, ב) דנו באיזה אופן שייך שאדם בא על אשתו ואינו מקיים בזה מצוה ואז אם טעה ובא על אחותה לא חשיב טועה בדבר מצוה כיון שהוא אינו עוסק בעשיית מצוה, ומוקמינן שם בגמ' בגוונא שאשתו מעוברת (ולבסוף נדחה אוקימתא זו) יעו"ש היטב בסוגיא. ולכאורה, אם נימא דהבא על אשתו אחר שכבר קיים מצות פרו"ר והוליד בן ובת, אינו מקיים יותר מצוה דאורייתא, אם כן משכחת לה שאינו עוסק במצוה, בגוונא שכבר הוליד בן ובת. ועל כרחק מדלא נקטה הגמ' ציור זה, מוכח דגם בכה"ג חשיב עוסק במצוה דהא מקיים מצות פרו".

אלא שיש לדחות הראיה עפ"י ש"כ בשו"ת אחיעזר (ח"ג סי' פ"ג) דגם עוסק במצוה דרבנן חשיב טועה בדבר מצוה, יעו"ש מה שדן בזה. א"כ אפשר דהטעם שהגמ' לא נקטה ציור זה שכבר קיים פרו"ר, כיון שעכ"פ מקיים מצוה דרבנן של "ולעירב וגו'", וממילא חשיב טועה בדבר מצוה. [ואמנם בשואל ומשיב (קמא ח"ב סי' קע"ט) כתב שהאחרונים הסכימו דבמצוה דרבנן ליכא דין טעה בדבר מצוה, וכן הוכיח בתשובות הגרי"ח זוננפלד (החדשות, סי' ט'), ואכמ"ל. אכן עדיין י"ל דחייב מדברי קבלה כהא ד"ולעירב אל תנח ידך" אלים טפי, וחשיב טעה בדבר מצוה]. וע"ע בשו"ת פרי יצחק (סי' מ"ב).

ב. בברכת שמעון כתב, דחידוש הוא לומר כן דיש מצוה קיומית לאחר שהוליד בן ובת. ולכן פירש דכוונת רבינו היא, להוציא מהדעות הנפסדות הנוכרים בתחילה דסוברים דחייב פריה ורביה הוא רק משום קיום המין, וממילא לפי זה אם יש כמה אחים, הרי שמספיק אם מקצתם מקיימים המצוה. וכך גם באדם אחד כשיקיים מינו - היינו כשיולד לו בן אחד וא"כ קיים מינו ומניח בן במקומו - תבוא לו הסבא שלא ישתדל עוד לפרות ולרבות. לזה ממשיך רבינו באומרו דלא עשה גבול למצוה, כי הגם שזהו הטעם הפשוט שלא יכרת מין האדם מן העולם, אין זה הטעם והגבול היחידי להמצוה, שהרי כבר מובטח לנו מפי הקב"ה שירך שלא יכרת מין האדם מן העולם, וא"כ לא יוכל לפטור את עצמו לקיים המצוה מכח סברא זו.

מאות מנצח שיעור והגות תורת האור החיים הקדושים מעידים:
עם הספר 'כל הכתוב לחיים' המולא אלפי ביאורים מגדולי הדורות על
ספר "אור החיים" הקדוש, מיועדים למתקנים וחסידות בדברי האור
החיים הקדוש, ומגלים צפונות ופלאות בתורתו הקדושה, עד כהדי
ש'עשתהו ומהלכתי אחריה'.

להשיג בכל חמיות הספרים, או בקו המורשת' 0733.743.620

**מתנת
ועריכות
טוב התורה**

אור החיים' – ספרו הקדוש על התורה

מאמרים משובבי נפש להתלהט ולהתקדש בלימוד אור החיים הקדוש

לבארם כתב: "ונבוא להרחיב הדברים ולבארם, ובוה יתבאר דברים נפלאים וסודות עליונים".

ובאור המאיר' (דרוש לפסח) להרה"ק רבי זאב מויזמיר זי"ע, שסמך תוך מדברי רבנו לאחד מרעיונותיו והוסיף: "ובמאמרינו הנ"ל יתכן לך להבין את דבריו המועטים המחזיקים מרובים".

סיפר הרה"ק רבי יצחק מסקווירא זי"ע, כי פעם שאל הרה"ק רבי יעקב יצחק 'החוזה' מלובלין זי"ע את תלמידו הרה"ק רבי מאיר' מאפמא זי"ע אם לומד הוא בספר 'מאור עינים' להמגיד מטשערנבול זי"ע. כשהשיב בשלילה, תמה עליו הרה"ק מלובלין ואמר: "פליאני עליך שאיך לומד בספר זה, על עצמי יכול אני להגיד, שלא מצאתי בשום ספר דברים מופלאים כפי שמצאתי בשלושה ספרים אלו - הוזהר הקדוש, 'אור החיים' הקדוש ו'מאור עינים'".

הוא שהפליגו צדיקים בשבח הספר, שהוא בבחינת 'כרכא דכולא ביה', כלול בכל חלקי התורה וענפיה, כמשל שהמשיל ב"ק האדמו"ר בעל 'הכרכת אברהם' מסלונים זצוק"ל: כמו שנוטלים כמות גדולה של פולי קפה ומהמיצוי שלהם מכינים תמצית בקופסא קטנה, כך הספר 'אור החיים' הקדוש הוא תמצית שיש בו הכל, ממדריש חז"ל וזהר הקדוש ודרכי האמת ---

ב'כרכת אהרן', להרה"ח רבי אהרן חיומאן זי"ל, מובא שכ"ק האדמו"ר רבי יוחנן מקארלין זצוק"ל אמר בביקורו בארץ ישראל: "אין אור החיים איז דא אלעס, לומדות, און חסידות. דאס איז א מגולה צו אמונה" (= ב'אור החיים' יש הכל, לומדות וחסידות, הלימוד בו היא מגולה לאמונה).

והאמת, שהעוסקים ב'אור החיים' תדיר ורגילים בסגנונו, ככל שהם ממשמשים בדברי קדשו ומעמיקים בשורשם, מתגלים לעיניהם רבדים נוספים של עמקות ובקאות בלתי נתפסות במאמרי חז"ל, בש"ס ובמדרשים ובוזהר הקדוש. כאשר הגדיר הגאון רבי יצחק שמעלקיש אבדק"ק פרעמיסלא ולעמבערג זצ"ל (הנודע על שם ספרו 'בית יצחק'), בהקדמתו ל'סגולת משה' - להנהיג רבי משה האפשטיין זצ"ל - "ספר 'סגולת משה', והוא מראה מקומות דברי הש"ס והוזהר הקדוש המובאים בספר הקדוש 'אור החיים' על התורה, אשר דבריו בקיצור נמרץ נאמרים". ואכן, היו שתמהו לפעמים על דברים שכתב רבנו ונדמו כאילו כתבם מדליה והם מפורשים בוזהר הקדוש, ולא דקו כי כל דבריו מיוסדים על דברי חז"ל.

פייבוש מזכריו זי"ע, וראה עוד ב'סוד העבודה' (מכתב לג) להרה"ק רבי אברהם מסלונים זי"ע, מאמרו של הרה"ק רבי דוב בער המגיד ממעזריש זי"ע, והוסיף: "ובדרך זו הלך גם בעל 'אור החיים' הקדוש, שכתב בכל דבר רמז מוסר ליצר הרע ויצר טוב ושמן וכדו', ואכן הכל אמת לאמתה של תורה".

על דברי רבנו ב'אור החיים' לפרשת שופטים, שהפסוק (דברים כ, א) "כי תצא למלחמה על אויבך" מרמז על מלחמת היצר - הביא הרה"ק רבי פנחס מנחם מפיליץ זי"ע ב'שפתי צדיק' (שופטים אות מו) ששמע מוקנו הרה"ק רבי יצחק מאיר מגור זי"ע, בשם הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע, שבשנים קדמוניות שהיו ישראל נלחמים באויביהם, היה הפירוש הפשוט בפסוק על מלחמת האומות והרמז על מלחמת היצר. איברא, בשנים אלו שאין לבני ישראל עסק במלחמות, אזי הפירוש הפשוט הוא על מלחמת היצר הרע.

והוסיף על כך ה'חידושי הר"מ': "אדם קרוב יותר לפירוש הפשוט" (ראה גם ב'שפתי צדיק' פרשת שלח (אות מה)). הרי לנו דרך מופלאה שנקט בה רבנו, ברמז אליבא דפשט.

וכמה מופלא הוא לשון קדשו של רבנו ב'אור החיים', המוזהב והפניני - בעושר הכישרו והדורות, בזיו טוהרו ובשגב רגשותיו, בחנו וכיפיו המיוחדים, בעומק משמעותו ובבהירות הסברתו, בשטף סגנונו ובמתקן מליצותיו - עד כי נדיר למצוא חיבור שנכתב בלשון יחודית שכזו. שלא כהכמי דורו וארצו, שסגנון כתיבתם מתובל במליצות קשות המשנות משמעות התיבות ממקורותיהן - בדרך שהתפרסם הרב חיד"א זצ"ל בסגנונו - נקט רבנו במליצות השוות לכל נפש, והיא סוכלת ומסתגלת אליהן.

הוא שהדריך הנה"צ רבי יהושע בוקסבוים אבדק"ק גאלאנא זצ"ל חיד"ד, במכתב לבנו ('נחלי יהושע' מכתב 1): "טוב הדבר שתלמוד חומש רש"י בע"ה, ולדעתך תקבל על עצמך ללמוד עם פירוש 'אור החיים', כי תראה חידוש בעזרת ה' היאך הדבר לתועלת גדול, ואם לא עכשיו - אחר כך לא יגיע זמן רב לזה. ובאמת, בתחילה צריך ללמוד במתון להרגיל ללשונו הק', ואחר כך תחיה בניקל".

ומנגד, נכתבו דבריו בתמצית מרוכזת, ברמז רמזים, במשמעות החבייה בכל תיבה, וזולת צדיקי הדורות אין בנמצא מי שישג את כל אשר נגזר רבנו בספרו. ראה ב'אור החיים' ישראל' (פרשת שקלים) להרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל מאפמא זי"ע, שהביא מדברי רבנו ובמסר גשתו

בדרכו של רבינו בכל ספריו, להעמיק בשורש הדברים ולבונן עליהם את חידושי, אף ב'אור החיים' תוך יתדותיו ויסודותיו בלשון הכתובים. ועד כדי כך הפליג, שבכמה מקומות נאלץ לפרש שלא כדרכת חז"ל. בהקדמתו התנצל על כך וכתב:

ולפעמים אמשוך בקשת הסופר בפשטי הכתובים בדרך משונה מדרשת חז"ל. וכבר גליתי דעתי, שאין אני חולק חס ושלום על הראשונים אפילו כמלא נימא, אלא שהרשות נתונה לדורשי תורה לעבדה ולוורעה אור ורוע לצדיק, וארץ החיים מעלת פירות לכל זרע זרוע אשר יזרע בה בעלה בן תורה. רק לדבר הלכה, אל אשר יהיה שמה הרוח, אשר תבנו ראשונים - אחריהם לא ישנו.

גם שלא לכדות מדעת אנוש דברים חדשים אשר לא שערום נוחלי תורה מפה אל פה, אלא על פי הקדמותיהם אשר קבלו דלי מדלי אשר דלה לנו איש האלקים, מהם יקחו הקדמותיהם בני תורה לעמול ולעשות מסילת הכתובים ואורח דרך ושכל ונתיב, ולהכניס בכתובים דברים שנאמרו בעל פה. פעמים רבות - במקום שנאלץ לחלוק על חז"ל בדרשותיהם - שב רבנו ומתנצל, בהרגישו כי בדרשה ניתנה הרשות לדרוש שלא כחז"ל (דוגמא לדבר, ראה - בראשית א, א אות ג; בראשית מו, ח; ויקרא יט, ג).

הגם שעיקר רצונו היה לעסוק בחיבורו בדברים הנוגעים לפשט הכתוב [כפי שרואים בכמה מקומות שכאשר דבריו מסתעפים מן הפשט הוא משתדל לקצר בהם, ובפירוש איתמר ב'אור החיים' לפרשת בשלח (שמות מו, יב) "והגם שאין דרכנו בחיבור זה לפרש מאמרי רז"ל עם כל זה הענין הוא צורך משמעות הכתוב"]. עם זאת לא נמנע רבנו מלכלול בו גם דברים הנוגעים לחלקים האחרים שבפרד"ס, כי אין אדם יכול לעסוק בפשט המקראות ולדחות את הדרש והרמז והסוד.

הרמזים שמצא רבנו בלשון הכתובים ודקדק בהם, מכוונים כדי ללמוד מתורתנו הקדושה דרכי מוסר ועבודת ה'. כי כשם שאין תיבה ואות בתורה שאינם באים ללמד, כך כל מה שהיא מלמדת - עבודת ה' היא מורה ללומדיה.

דברים אלו נשנו באריכות בשיחתו של ב"ק האדמו"ר רבי יקותיאל יהודה ה'שפע חיים' מצאנא זצוק"ל, שהפליג מובא בדברי קדשו (ש"ק משפטים תשל"ה), שדרך זו חידש מרן אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, שפנימיות התורה ורמזיה יידרשו בדברי מוסר השווים לכל נפש (כמבאר ב'יושר דברי אמת' (אות כד) להרה"ק רבי משולם

אלפים כבר נושעו

בזכות תרומתם למען ה'אור החיים' הקדוש
והפצת ספריו הקדושים

קנה לעצמך זכות אצל האור החיים הקדוש

מוקד הישועות: 0733-713-620

ללמוד 'אור החיים' הקדוש על הפרשה

סגולות רבות נאמרו על לימוד ספר 'אור החיים' הקדוש כפי שסח הרה"ק מקאריץ: "כשם שהתנא האלוקי רבי שמעון בר יוחאי זיע"א היה 'משיח בדורו', כן רבנו ה'אור החיים' הקדוש". ומהאי טעמא, כשם שהלימוד בזהר הקדוש הוא מסוגל לנשמה, כן הלימוד בספר 'אור החיים' הקדוש".

בדרך אחרת מוארת אותה נקודה במשנתו של כ"ק האדמו"ר רבי מאיר אביחצירא זצוק"ל, שאמר: "לא רק הלימוד בזהר הקדוש מקדש ומטהר... גם הלימוד בספר הקדוש 'אור החיים' מקדש כלימוד וזהר. כי ספר שמחברו למד תורה במסירות נפש, מביא ללומדיו קדושה".

כן כתב גם כ"ק האדמו"ר בעל ה'ברכת אברהם' מסלונים זצוק"ל, במכתב הדרכה (מכתבי קודש צט): בכדי לטהר הנשמה במילים הקדושים תלמד 'אור החיים', שצדיקו של עולם מרחיץ זיע"א אמר שאור התורה שבוזר ישנו גם ב'אור החיים' ומטהר הנשמה, ויותר קל להבין קצת ובמילא זה נכנס יותר אל לב ומוח".

כה התבטא ואמר הרה"ק רבי ישראל מריז"ן זיע"א: "בדורות הראשונים היה הזהר הקדוש הספר המסוגל לטהרת הנשמה, ואילו בזמן הזה הספר 'אור החיים' הקדוש הוא שבסגולתו לטהר את הנשמה". לימים, סיפר בנו הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זיע"ע, כי מיום ששמע דברים אלו שאמר אביו הקדוש נעשה אצלו כחיוב ללמוד בכל שבוע את פירוש ה'אור החיים' הקדוש על הסדרה. ובסיפורי הרמ"ה, להרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל מובא, שהרה"ק מטשארטקוב הקפיד ללמוד יחד עם בניו.

וסיפר כ"ק האדמו"ר רבי אברהם יהושע העשיל מקאפיטשניץ זצוק"ל, שהרה"ק מטשארטקוב למד ה'אור החיים' הקדוש בכל ליל שבת קודש קודם עריכת השולחן הטהור, ולפי אריכות דברי ה'אור החיים' הקדוש על הסדרה ידעו החסידים לשער מתי יכנס לערוך את שולחן. כשאיחר פעם הרה"ק מטשארטקוב להיכנס לשולחן הטהור עד השעה אחת בלילה, שאלו החסידים את בנו - הרה"ק רבי ישראל מטשארטקוב זיע"ע - לפשר הדבר, והשיב להם: "לפני שאבי מסיים ללמוד את כל ה'אור החיים' הקדוש וה'אור החיים' איננו יכולים לדבר עמו כלל אודות השולחן". פעם ציטט כ"ק האדמו"ר רבי יעקב יוסף מסקווירא זצוק"ל את דברי הרה"ק מריז"ן, והוסיף: "אפילו 'אגני' (= להגיד, לקרוא) גם כן מסוגל לטהרת הנשמה, כמו שהזהר הקדוש מסוגל לטהרה באמירה לחוד בלא הבנה".

ואילו בשם הרה"ק רבי מרדכי חיים מסלונים זצוק"ל מובא, שאמר בשם הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זיע"ע, שהתבטא ואמר כהאי לשנא: "זהו הקדוש מסוגל לנשמה, אבל מי יודע אם יש לנו בחינה זו של נשמה. אבל 'אור החיים' הקדוש מסוגל לנפש", ולכן צויה לאנשי שלומנו שילמדו 'אור החיים' בליל שבת קודש וגם הוא בעצמו נהג כן. [כיון שהלימוד ב'אור החיים' הקדוש מוזכר את הנשמה, לכן מסוגל הוא ביותר בשבת קודש שהיא 'יומא דנשמתא'].

ממש באותו סגנון התנבא אחיו הצעיר, הרה"ק רבי מנחם נחום משטעפינשט זיע"ע, שבימינו לימוד 'אור החיים' הקדוש מסוגל יותר מלימוד הזהר הקדוש, לפי שלימוד הזהר מסוגל לחלק הנפש הגבוה הנקרא 'נשמה', וחלק זה נמצא רק באנשי סגולה, ואילו לימוד 'אור החיים' הקדוש מסוגל לחלק הנקרא 'רוח', והוא נמצא גם כיום בכל אדם מישראל.

כיוצא בזה מסופר, כי פעם שאל כ"ק האדמו"ר רבי חיים מאיר מויזניץ זצוק"ל את אחד האברכים לאחר נישואיו, האם אומר הוא דף וזהר מפעם לפעם. התפלא האברך ושאל, האם מדרגה זו אמורה בכל אדם? השיב לו האמרי חיים: זקני, הרה"ק מריז"ן, ראה פעם את חתנו הרה"ק רבי דוד היילפרין זצ"ל, בעודו אברך עול ימים, קורא בספר הזהר הקדוש. כששאל אותו למנהגו, השיב האברך: "אומרים שהזהר הקדוש מוזכר את הנשמה". השיב לו הרה"ק מריז"ן: "הלא כתוב שכאשר אדם חוטא מסתלקת ממנו הנשמה, ואם כן איך הוא יכול לזכרה באמירת וזהר". והוסיף: "למד ב'אור החיים' הקדוש, כי הוא מוזכר את הנפש והרוח וממילא יכולה הנשמה לשוב".

פעם שאל הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זיע"ע את אחד מחשובי חסידיו, שהיה למדן מופלג ועסק גם במסחר, האם לומד הוא. השיב החסיד: "מוכרח אני להגיד, כי כאשר יש לי זמן הנני לומד שטיקל גמרא". השיב לו הרה"ק מבעלזא: "בזמנים הקודמים היה אדם יכול להשלים עצמו בלימוד הזהר הקדוש. כשתמעטו הדורות, השלימו אנשים עצמם עם לימוד 'חובת הלבבות'. בדורות הבאים שירדו והלכו, היו נזקקים ללמוד 'ראשית חכמה' כדי להשלים נפשם. אבל כיום, בדורותינו, יכול אדם לבוא להשלמה על ידי לימוד ב'אור החיים' הקדוש".

במכתב חיוק לאחד מחסידיו, הדר"ק רבי אברהם מסלונים בעל 'יסוד העבודה' זצ"ל להרגיל עצמו בלימוד וזהר הקדוש ו'אור החיים' הקדוש - ש"הם מאירים עיני ונשמת האדם".

נערך מתוך שיעורי אוה"ח הק' מאת הרה"ח יהודה וייס שליט"א

על הפסוק "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", כותב רבינו בפירוש כ"ב, שנשמע מכאן שהשי"ת בחר לו להיות שוכן בערפל ורצה לשכון בתוכנו, כמו שנשבע הקב"ה כביכול שלא יבוא לירושלים של מעלה עד שיבוא לירושלים של מטה. כי כל מטרת הבריאה בשביל טובת עמו ונחלתו בתחתונים, וזה סדר הבריאה 'בראשית' - מקודם ברא השמים, ואחר כך עיקר הבריאה הארץ שבה יוכל לשכון בתוכנו.

"והארץ היתה תוהו ובהו". יש כאן רמז על הגלויות שיארעו לישראל שהם ימנעו מהשי"ת לשכון בתוכנו, גלות מצרים שהיתה ת"ל שנה, תה"ו ובה"ו גימטריא ת"ל. עוד נרמז בתיבת "ובהו" על גלות בבל וכדברי התרגום בהו-ריקניא, מלשון ריקון, ועל בבל כתיב בירמיה "כלי ריק".

"חושך על פני תהום". זהו גלות המר הנמשך כבר אלף ותרע"א שנה [האור החיים כתב זאת בשנת תצ"ט]. 'חושך' הן בבחינת יסורי הגוף, שרשעי אומות העולם רודים בנו במקל. ו'חושך' מחמת נסיונות היצר הרע, גזל, נבלות הפה ולשון הרע.

המוטל על ישראל להחזיק באמונה תמה, לצפות להבטחה "ויהי אור" שמרמז על הגאולה, כדברי הזהר הק' "אור" בגימטריא ר"ז, לפי שקץ הגאולה נשאר בסוד.

"וירא אלקים את האור כי טוב". זהו אורו של מלך המשיח שיתגלה במהרה בימינו, ועצם הסוד שלא יודעים מתי עתידים אנו להיגאל זה גם בגדר ה'טוב', כי כך יסד המלך מכמה טעמים.

"ורוח אלקים מרחפת על פני המים". במדרש איתא, זה רוחו של משיח, מרחפת על פני המים, 'אין מים אלא תורה', שעתידים אנו להיגאל בזכות לימוד וקיום התורה הקדושה שנמשלה למים, כדברי חז"ל. מוסיף רבינו, זה ידוע, כי מאז שהקליפות נתערבו עם ניצוצי הקדושה, העבודה הנדרשת מישראל היא להפריד ביניהם, ובזמנות המשיח נזכה לכך שיתקיים בנו "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ".

הנחש היה ערום והתווכח עם חוה, ובא בשלושה טענות למושכה לאכול. טענה חוה כנגדו לסתור כל טענותיו, אחת לאחת. כנגד מה שאמר שהשי"ת אסר לאכול מכל האילנות, מה גם שעץ הדעת ניטע תחילה וכל האילנות ינקו ממנו ובהכרח שכולם נאסרו. באתה חוה וסתמה פיו של הנחש במה שהשי"ת התיר בפירוש וכמו שעשה סייג לאיסור במאמרו "מכל עץ הגן אכל תאכל, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו", ומעתה, אחר שהותרו כל השאר באכילה אין כל חילוק אם ינקו מעץ הדעת, וסוף כל סוף אין להרהר אחרי שהותר לגמרי.

ועל הטענה שעדותו של אדם הראשון מוכחשת ובטילה מחמת עדות הנחש. טענה חוה כנגדו שהעדות מתחלקת, ומכיון שאין כל ויכוח על עץ הדעת שנאסר, עדותם נאמנת ונאסר. ואילו שאר עצי הגן אי אפשר לאוסרם מצד עדות הנחש בלבד, כי עדותו מוכחשת על ידי אדם הראשון ואין לו כח לאוסרם.

ועל טענתו שעץ הדעת טוב ועבר למאכל. טענה חוה אדרבה, בגלל פחיתותו וסכנתו שמביא רעל והוא כמו סם המוות לכן אסרו הבורא. חוה לימדה בזה יסוד גדול בכל תהלוכות החיים, השי"ת מקור הטוב שבעולם, אינו אוסר דבר שהוא טוב בתכליתו, ואינו נוקם ומגביל בדבר טוב, אלא כל מה שאסרה תורה כדי להרחיק הנזק, שלא נפסיד חלילה.

וזאת היתה טענת חוה אל הנחש שהטעות בידו, הרי מפרי עץ הגן נאכל לפי שהשם יתברך נותן כל הטובות ומשפיע בעדנו ללא שום מעצור, וחפץ אך ורק בטובתנו, ואילו עץ הדעת נאסר רק בגלל שמביא נזק, ורצה למנוע מאיתנו שלא נכשל בנסיון. כך ממש הנסיון שיש לכל אחד במלחמת היצר הרע, שבא בטענה להחטיא האדם בתאוה מושכת, ויש לעמוד נגדו, כפי שלמדנו מדברי חוה. וזהו כלל לחיים, מפרי עץ הגן נאכל, הבט סביבך בכל יום כמה טובות יש לנו בחסד הבורא, כמה דברים אפשר לעשות ולקיים וליהנות, ובסך הכל רק כמה דברים שאסר עלינו מחמת סכנת הנזק.

נסיים בטללי נחמה עם מה שכתוב, "ויהי אור", מלמד שהשם יתברך שוכן בתוכנו, להאמין שהגאולה תבוא בקרוב, ויהי ערב זמן הגלות ויהי בוקר זמן הגאולה יום אחד יהיה לעתיד לבוא כנאמר "ביום ההוא יהיה ד' אחד ושמו אחד".